

R. P. Thomæ Tamburini È Societate Jesu Opera Omnia

Tamburini, Tommaso

Lugduni, 1689

Caput III. De lædente famam alterius, eiusque restitutione.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-78172](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-78172)

§. I. Quid sit Fama, & quomodo laedatur.

Fama, quæ consistit in aliorum bona opinione, quam de aliquo ij habent, læditur, quando in eorum animis ingeritur de eodem, etiam si fuerit defunctus, prava opinio. Et quidem si læditur, falsum crimen imponendo, dicitur communiter infamatio; si verum, sed occultum propalando, dicitur detractio. Vtrumque peccatum ejusdem speciei sine dubio mortale contra Iustitiam, unde & restitutionis onus inducens. Ita in nostra Methodo Conf. l. 2. c. 13. Mortale, inquam, nisi materiæ parvitas excuset, vel aliud, de quo mox. Ratio est, quia non minus homo ius ad sui bona temporalia habet quam ad bonum famæ publicæ apud homines acquisitæ.

2. Læditur autem dupliciter, ex S. Th. 2. 2. q. 73. art. 2. Primò veluti ex injusta acceptione, ut cum quis injustè, sive formaliter, id est, intendendo alterius famam denigrare, illam deingrat; sive materialiter, quando, non ex hac intentione, sed ex quadam loquacitate denigrat re ipsa. Secundò, veluti ex re accepta: ut cum quis per inculpabilem inadvertentiam aliquem infamat, ut mox §. 3. n. 7. clariùs explicabitur.

3. An inducatur diversa detractio speciei, vel rationis materiæ, vel personæ infamatæ, vel audientium; ut item quomodo differat detractor à sulsurrone, & multa ad detractorem, quoad confessionem pertinentia, sunt à nobis disputata in Opusc. Exped. Conf. l. 2. c. 9. §. 1.

4. Modi ex Molina tr. 4. d. 27. Val. tr. 3. d. 5. q. 17. p. 1. Fill. tr. 4. c. 4. q. 1. n. 88. & communiter; quibus alieuius famam, quis commaculat, his versibus comprehenduntur.

Imponens, Augens, Manifestans, in mala versans:

Qui negat, aut Minuit, Tacuit, Laudatque remissè.

Quibus octo modis sex aliis addit Reginaldus, lib. 24. n. 68. sed qui ad prædictos tandem reducuntur.

5. Si delictum occultum publicetur scripturâ, vel signo, quo pacto dicitur proximum infamari per libellum famosum, præter peccatum grave conficientis, vel divulgantis (non dicitur autem nec conficere, nec divulgare, qui solum ob curiositatem sine periculo divulgandi, legit) contrahitur obligatio, ut publicè fama restitatur, vel per Præconem, vel per Concionatorem, vel per aliam publicam scripcuram, per quæ, iudicio prudentis, fama, quantum potest, proximi resarciatur. Contrahitur item Excommunicatio, sed ferenda, si libellus sit contra cæteros: (lege Bon. de rest. d. 2. q. 4. p. 9. a. n. 9. qui Mediolani hanc Excomm. esse ex iure proprio latam etiam contra cæteros, monet, Dicast. l. 2. de inst. tr. 2. d. 12. p. 2. d. 4. n. 109. à lata, si sit contra Religiosos. Ita Fagund. l. 8. in Decal. c. 3. n. 14. Adverto denique ex Fagund. l. 13. non esse divulgare si uni tantum perlegas, id verò intellige, si prudenter, putes illum forte taciturnum. Libellum denique, iam fortè publicatum, aliis referre, eritne divulgare? Rpondeo, huius dubitationis expressam mentionem non invenio apud Auctores: sed ex ipsa praxi fidelium, & quia iam amissum est ius famæ, puto non esse mortale iuxta ea, quæ mox dicam §. 2. n. 9. præscindendo ab aliis damnis, quæ infamato evenire possent.

§. II. Excusationes, saltem à mortali, Infamantis.

DE excusatione à restitutione mox, nunc solum agimus de excusatione à peccato.

Ignorantia, & parvitas materiæ.

2. Prima excusatio est ratione ignorantie, vel inadvertentie inculpabilis.

3. Secundo; ratione parvitatæ materiæ, quæ est attendenda ex circumstantiis iuxta sequentem regulam, ex Salon Less. Bon. aliisque mox citandis; quæ semper est præ oculis habenda: Quoties notabiliter fama alterius læditur; sive id, quod narratur sit peccatum mortale,

M m 2 sive

§. V. Testis, Notarius scd Tabellio.

Quæ de his agitari communiter solent, habes apud Doctores perspicue. Bonac. 8. Decal. pr. d. 10. q. 3. n. 6. de teste, & ib. p. vii. de Notario. Fagund. l. 8. de pr. l. 8. c. 39. de teste, & de Notario ibid. c. 94. de Lugo de inst. l. 2. d. 39. de teste, & de Notario ibid. 41. De iura à Notario, & similibus ministris accipienda. Dura p. 4. tr. 8. ref. 8. De Notario quoad cooperationem cum contrahentibus iniquè, distinctè loquitur Barthol. à Sancto in speculo Confess. d. 16. q. 116. De eodem ostendit scripturas in damnum alterius, lege Fagund. l. 8. in Decal. c. 5. n. 6. & 7. Nonnulla etiam, vel controveria, vel necessaria nos in præcedentibus satis, superque notavimus: quare hic, amice Lector, non solum distingendis divinis, sed solum de locis admonendus.

An testis possit æquivocare; dixi universim l. 3. c. 2. §. 2. An Notarius possit cooperari, scribendo contractum. usurarium, dixi lib. 5. cap. 1. §. 4. a. n. 42.

An scribendo instrumentum emptionis, vel venditionis cum lesione infra dimidium, dixi lib. 8. tract. 3. c. 7. §. 1. n. 1.

An utique, id est, Testis, & Notarius obligentur revocare dictum, vel scripturam falsam, dixi l. 8. tr. 4. c. 1. §. 9. n. 6. & rursus dicam mox cum de restitutione fama, c. 3. §. 3. n. 41.

CAPVT III.

De laedente Famam alterius, ejusque Restitutione.

Part. I.

sive veniale, sive defectus naturalis, toties peccatur mortaliter; at verò quoties læditur leviter, peccatur venialiter? quoties nihil læditur, nihil peccatur, verbi gratia, si dicas de viro probo, vel Religioso, esse amatorem puellæ, commississe duellum, esse dedum amoribus, &c. quia lædis eius famam notabiliter, ideo mortaliter peccas: At si idem dicas de adolescente nobili, vel milite; quia leviter, vel nihil eius famam lædis, leviter, vel nihil peccas. Idem est ex *Salm.* *quæst.* 62. art. 2. *contr.* 1. si dicas crimen de homine incognito, sine periculo eum, vel eius familiam, &c. cognoscendi, quia tunc nullius fama læditur.

4. Hinc infert primò Lessius *lib. 2. c. 11. n. 13.* Dicast. *lib. 2. de iust. tr. 2. d. 12. p. 2. dub. 4. n. 111.* Azor. *p. 3. l. 13. c. 2. dub. 4.* cum aliis, quos vide *infra*, *cap. 3. §. 3. n. 6.* veniale esse, narrare defectus veniales, nisi fortè etiam ex Bonac. *d. 2. de rest. quæst. 4. p. 2. n. 7.* citante Nav. Regin. Arag. & alios; ex his cadat quis notabiliter à sua fama, ut si de viro probo, & Religioso diceretur esse mendax (Nota; mendax, inquit, non verò senel, aut iterum mendacia leviter protulisse) & nisi tam multas leves detractones, ex de Lugo *de iust. c. 1. d. 10. sct. 3. n. 46.* & *§. 1. n. 52.* & *§. 2. n. 52.* apud Dian. *p. 10. tr. 1. §. 17.* quamvis interpolatis sermonibus, aggeras, ut sensim notabiliter de bona fama hominem deicias. Infert secundò, non esse ordinariè mortalem revelationem defectuum naturalium, ut esse gibbosum, cæcum, Clerici filium, ludæum, parvi iudicii, ingenique, ignobilem, &c. At esse mortale tenet Dicast. *l. 2. de iust. tr. 2. d. 12. p. 1. dub. 3. n. 41.* Infert tertio, idem ordinariè esse, si reveletur defectus, veluti in genere, ut esse aliquem avarum, superbum, iracundum. Ratio harum illationum est, vel quia hæc communiter sciuntur, vel facile sciri contingit, vel parum per illa læditur proximus, cum sint defectus vel leves, vel involuntarij, propter quos non censetur esse quis infamis. Dictum tamen utrobique est (ordinariè) nam ex Barth. à S. Fausto *in spec. Conf. d. 21. q. 46.* si ex horum manifestatione esset notabiliter quis contemnendus, vel aliquod damnum injustè passurus, vel ratione gravitatis personæ graviter denigrandus, vel quia, dum naturalis defectus ore exprimitur, ex modo loquendi ipsa peccata gravia significantur, mortaliter peccabitur. Adverte insuper, si hæc in faciem honesti hominis iaciantur, fore aliud peccatum, & aliquando iuxta gravitatem iniuriæ mortale, tunc enim erit contumelia, de qua latius *infra*, *c. 3. §. 8.* lege item Bon. *de rest. d. 2. q. 4. p. 1. n. 1.* & *p. 3. n. 11.* & *supra* *q. 5.*

Quæres, An mortaliter peccem, si dicam te morbo Gallico laborare; Respondeo negativè, cum Bon. *l. c. p. 3. n. 9.* si tibi dedecus non est fuisse mæchatum, ut de milite, vel nobili adolescente modò diximus: quia tunc famam tuam non denigro: At si dedecus tibi illud sit, affirmativè respondeo cum eod. *ib.* contra Navarr. alioquin, absolute negantes esse peccatum, quia regulariter hic morbus inde procedit. Excipe, nisi statim subdam illius morbi causam fuisse extraordinarium, nempe te fuisse infectum ex loco frigido, vel ex hospitij infecta suppellectili, vel ut accidit infanti cuiusdam mei per familiaris, ex lacte nutricis infecta.

Circumstantia, in quibus non adhibetur fides.

5. Tertia: Si cum iis circumstantiis, & ab iis, personis tam vilibus, & nullius autoritatis narretur crimen, ut audientes non sint credituri, mortale peccatum evitatur. Quod si tu, eo quidem modo narres, ut prudenter non sit tibi fides adhibenda, sed tamen vides audientes, vel ex sua levitate, vel ex malitia fore credituros, peccabis quidem ex Less. *lib. 2. c. 11. dub. 5.* contra Charitam, quia, cum facile possis, tacendo, impedire malum grave proximi, non impedis: sed non peccabis contra iustitiam, quia causa infamiae non est, ut supponimus, tua loquacitas sed levitas credentium.

6. Quid loquis dicat, se illud crimen proximi audisse

ab aliis, maxime si nominet dicti infidum Antiochum ad cuius fidem veritatem remittat: Respondeo, quod cast. *loc. cit. p. 2. dub. 4. n. 114.* pari modo peccare, & contra iustitiam. Nunquam enim mihi placuit, ut omnino excusari, ut excusari Reginaldus *lib. 14. n. 14.* alique apud Dian. *p. 3. tr. Miscell. §. cap. 28.* & Molina *in Arca Vit. Inquis. de seq. à num. 45.* putaret huic referenti communiter fidem non dari: viato contingere oppositum; fidem scilicet adhiberi committere, si non certissimam, eius tamen generis, quia ipsa læditur fama proximi, vel saltem, quia ejus fama certa ponitur in dubio. Ita Bon. *l. c. p. 5.* Sotus *l. c. iust. q. 6. art. 3.* Molina *tract. 4. d. 30.* Layman *aliquando Dian. c.* quibus adde de Lugo *de iust. 1. d. 16. n. 55.* dum igitur tunc à mortali excusabitur, quando tenet dicta, omnibus expensis, ex ejusmodi relatione tractaretur, ut scilicet, ut revocaretur ad materiam parvam illud notat Clavis Regia, *lib. 12. c. 6. n. 5.* eandem declarationem, si fiat apud viros graves, graviorem fore, quam si apud populares. Verum, recole, contrarium non contingere: nam detrakere apud unum, vel alterum viro gravem, qui iudicetur non locuturus, non videmus non esse peccatum: esse, apud populares, facile oblocuturus.

Referre uni, vel alteri probo.

7. Quarta: Is, qui proximi crimen uni, vel alteri referat, qui prudenter creduntur non esse aliis minus excusatur, saltem à mortali; modò nullum aliud damnum proximo secuturum timeatur. Ita Reginaldus *lib. 2. c. 11. n. 70.* Azor. *p. 3. lib. 5. cap. 9. q. 2.* Nav. *in opus. meth. Conf. lib. 2. cap. 9. §. 2.* alique apud de Lugo *tom. 1. de iust. d. 14. n. 51.* nobis contrarium à Dian. *p. 3. tract. 5. resol. 33.* & Bon. *d. 2. de rest. q. 4. p. 1. n. 1.* nobis favent: sequitur nostram opinionem citans Dicast. *lib. 2. de iust. tract. 2. disp. 12. p. 2. dub. 4.* Ratio, est, quia sic moraliter petinde est, ac si crimen taceretur. Excipio cum Lessio calum, quo prudenter iudicatur quis non leve rationabiliter, ut sua fama unum denigretur: ut esset in Religioso, qui suum crimen scrii à sexcentis, quam à suo Praetore multum dependet.

8. Hinc excusant nonnulli à mortali; Primò, uxoresque, qui inter se de occultis alterius peccatis fabulantur, modò nò sit verosimile alterutrum ea divulgatum; Secundò, eos, qui in Confessione etiam suam solam consolationem in complice revelant, eos, qui consilium exposcunt à viro prudenti: Nec enim tenet leve peccatum alterius famam: quale est, si dati cognitio apud unum, vel alterum non oblocutur, præferre commodum meo, etiam levi; Quartò, ex de Lugo *l. c. n. 54.* eos, qui ad solatium referunt amico injuriam, sibi ab altero factam, etiam si, quando claratur iuvat ad solatium, nominetur injuria.

Crimen esse publicum.

9. Quinta: Excusatur is, qui crimen publicum manifestat; sive publicum factum fuerit iuste, sive iniuriat, Ita Less. *l. c. n. 77.* contra Molinam, alioquin, tunc eos à Bonac. *d. 2. de rest. q. 4. p. 6. m. 3.* putante sententiam nostram esse etiam probabilem. Ratio est, quia per publicitatem undecunque ortam, amittitur ius ad famam, Publicum autem est crimen iure, vel facto: Iure est, si illo lata sit sententia à Iudice: Facto est, si crimen de facto sciatur à Communitate; sive crimen committitur in publico quod dici solet notorium: sive divulgatur apud multos, quod appellari consuevit famosum.

10. Verum hic emergit molestia difficilis: quia cum ratione publicum esse crimen, vel occultum ceperimus; Præferant nobis lucem duo Illustrissimi Antiochus Sanchez, & Molina. Prior, quoniam plurimi scelerum quens de occulto, prout sumitur in dispensationibus

Spoul. d. 21. quest. 68. sed melius id prudenti iudicio relinquendum. Dixi (moraliter certò) nam si sit dubium, restituenda est fama, & quidem modo, quo mox dicam §. 4. n. 3. quia tunc certa est infamia, & dubia excusatio.

15. Decimò, Quando post infamiam à te alicui oblata, cepit is laborare publica infamia in eodem, vel simili crimine, de quo illum coram, iuxta supradicta §. 4. n. 20.

Infamatio reciproca.

16. Undecimò: Quando duo se invicem infamarunt Probabile enim est, ex Less. l. c. d. 25. Sylv. Malder. apud Dian. p. 3. tr. 3. ref. 30. Bon. d. 2. de rest. g. 4. p. ult. n. 1. & tunc neutrum ex Iustitia teneri ad famam restitutionem: quia, quando iura sunt equalia, censetur utraque pars satisfacta, & tacite invicem se compensasse. Altero autem restituente, teneri alterum restituere, palam est. Ut etiam, si infamiae fuerunt notabiliter inaequales, excessum ab altero debere, eo meliori modo, quo potest, restitui, ne sit debitum.

17. Adverte hic duo. Primò, me non afficere, licere tibi alium infamare, solum, quia tibi infamiam intulisti; hoc enim esset vindictam sumere, quod ex Less. l. c. n. 13. non licet privato, solum enim aio ex suppositione equalis infamiae ex utraque parte factae (utque scilicet) neutrum ad restitutionem obligari. Adverte secundò, si propter infamiam secutum est alteri damnum reale, hoc esse restituendum: nisi forte ex utraque parte fuerit aequale damnum illatum; tunc enim fieri poterit compensatio; vel si fuerit inaequale, facienda solum erit restitutio excessus.

Frustranea Restitutio.

18. Duodecimò: Excusatur à restituenda fama is, qui prudenter novit, audientes nullo modo fidem habituros ei, qui se à detractioe facta retractat. Ratio est, quia tunc retractatio esset superflua. Certè is saltem laudare conetur infamatum, ut sic aliquo modo refarciat infamiam. Si dubium sit, an retractatio sit profutura, omnino exhiberi debet, quia in dubio melior est conditio eius, qui iniuste à bona fama deturbatus est.

Damnum proprium.

19. Decimotertio: Excusatur is, qui magnum damnum incurreret, si restitueret. Id quod, ne cretetur, quatuor dictis explicò: modò recolas quatuor item esse bonorum ordines, videlicet, supremi ordinis esse bonum animae; tum corporis, id est, vitae, vel membrorum; deinde famae, adde & honoris; denique pecuniae.

20. Dico primò, infamantem teneri ex iustitia restituere famam cum equali sua famae; seu alterius equalis damni periculo, vel paulò maiore.

21. Dico secundò, non teneri cum notabiliter maiore, quòd scilicet arbitrio prudentium appareat longè maius, quàm damnum alterius famae. Ita Mol. tr. 4. d. 47. Less. l. 2. c. 1. d. 15. Azor. t. 3. l. 5. c. 9. g. 12. Val. t. 3. d. 6. p. 7. Salon. Navarr. alique apud Bonacin. de rest. d. 2. g. 4. p. ult. n. 12. Ratio huius, & praecedentis dicti est, quia Iustitia commutativa, quando agitur de equali, vel parum maiore damno, exigit, ut potius illud patiatur, qui damnum iniuste intulit, quàm innocens: At, quando damnum est longè maius, daretur ultra aequalitatem, quam exigit Iustitia commutativa, ad quod nemo rationabiliter obligari potest; obligaretur enim ad damnum longè supra ac debet. Hinc merito colliges, te non teneri ad restitutionem famae cum propriae vitae periculo, vel magnae infamiae; infamato nihil, vel parum in eadem vita, vel fama periclitante: tunc enim solum teneris refarcire damna realia, si quae per infamiam tuam proximus per se est passus. At si ex infamia, quam falsò imponendo alteri intulisti, vitae, seu notabilis fa-

mae periculum is, vel alius subeat; vel notabile damnum recip. impendatur tunc profectò teneris restituere famam cum tuo equali vitae discrimine, quando potius ter putas tuam retractationem profuturam innocenti Ratio est, quia Iustitia, ut dictum est, requiritur periculo equali, potius subeat illud damnum nocentore quàm innocens, Vnde testibus falsis de quibus vide Tr. 4. cap. 8. §. 9. n. 6.

22. Dico tertio, non teneri quemlibet restituere famam cum iactura boni superioris ordinis, v. g. animae, & vitae, seu membrorum. Ita Turrian. Malder. alique apud Dian. part. 3. tr. 5. ref. 30. Ratio huius dicti est in ratione praecedentis conclusionis, quia scilicet, in ratione boni est longè maior, quàm iactura boni inferioris; Cum ergo salus propriae animae, & vitae sit longè, immò incomparabiliter maior, quàm fama alterius huius restitutio non est saluti illorum praefertenda, quae dixi, cum de restitutione ex homicidio.

23. Dico quartò, probabile esse, si non potest restituere famam iniuste ablata, te non teneri compensare pecunià, etiam si infamia notatus pecunià sibi iniuste petat. Ita Lape. Filliuc. Turrian. Navarr. alique apud Dian. p. 3. tr. 3. ref. 30. Ratio est, quia restituere teneris, nisi quod ablatum est, & quod eodem genere: Iustitia enim solum exigit, ut sit aequalitas in eo, in quo damnum alter recipit, ergo in eodem genere non alio. Adde, fieri non posse aequalitatem Iustitiae intentam, nisi detur aequivalens, at pecunià non aequivalet famae. Lege Lessium, l. c. d. 16. qui ait, ut solum casu teneri in pecunià, quando qui postea in eodem genere restituere, sed rollet, & quando accedat sententia Iudicis infamantem cogens ad restitutionem, satisfaciendum in pecunià.

24. Inquires: Dictum est, infamantem teneri ad restitutionem famae cum suo pari, vel parum maiore damno, esse id universaliter verum? Respondetur: infamante cum culpa gravi. At eum, qui vel sine culpa, vel omnino inculpate infamator fuisse quod proximus n. 7. & 8. solum obligarem, quando non noceret damnum notabile. Colligo ex Lessiol. c. d. d. 2. n. 118. & ex Molina, ac Rebeli. cit. supra. n. 8. l. 2. d. 10. est, quia ipsum lumen rationis dicat, minus agendum cum infamante sine culpa, quàm cum culpa gravi. Certè qui ex officio, v. g. Medici Hospitalis, detur vulnerato, teneretur ex Iustitia, & tamen non teneretur cum tanto rigore, quanto teneretur is, qui iniuste vulneravit: Medicus enim ex Less. ibi, & c. 13. n. 7. 6. teneretur cum equali suo damno, quia non obligatur in medendum ex culpa, sed ex contractu; & ex alia parte homines suspicientes eum modi ordinaria officia, non censentur, cum tanto rigore se velle obligare. Vulnerator autem teneretur cum equali, immò cum paulò maiore, quia obligatur ex iniusta actione. Cum ergo in nostro infamator supponatur non commisisse culpam gravem, quamvis teneatur ex iustitia, ut dictum est, non tamen cum tanto rigore tenebitur, &c.

§. IV. Qua ratione fama sit restituenda.

1. Vel imposuisti falsum, vel verum crimen publicum: Si prius, debes coram iisdem affirmante falsum dixisse, etiam si in tuum aequale, vel paulò maius dedecus id vertatur. Dico (aequale, vel paulò maius) propter modò dicta à n. 19. Nam propter eandem rationem Villalobos in summ. t. 2. tr. 11. d. 37. n. 3. ait, virum gravem, Praelatum, v. g. non obligari dicere se mentium esse: id enim multo ipsi esset dedecus. Sufficiet ergo inquit, si is reddat famam eo modo, quo reddere obligatur ille, qui infamavit, verum crimen publicum palando; quod iam subdo.

2. Si enim posterius, hoc est, crimen verum occultum evulgasti, ut poteris equivocatione, ut si dicas, quod hominem crimen illud nequaquam patrasse, intelligitur

publicè vel quid simile) Non raro sufficit laudare eodem genere, quo vituperasti: ut si dixisti, me esse avarum, dicas, me multas decessorias distribuisti. Ita Socus, Caiet. Villal. aliique apud eruditissimum Ita Socus, Caiet. Villal. aliique apud eruditissimum Ita Socus, Caiet. Villal. aliique apud eruditissimum

5. Affero mihi probabile fieri, me tunc non obligari nisi ad restituendam famam coram meis auditotibus, non verò coram aliis, quibus ipsi meam detractionem notam fecere. Colligo ex Fabro apud Dian. loc. cit. Ratio est, quia cum nemo sit præsumendus malus, nec male oblocutus, non censetur ego, quando præcisivè dicto modo me habeo, cooperari cum ipsorum peccato, ut censetur in casu numeri precedentis.

§. VI. An se infamare quis possit.

1. In mortali, per se, posse, iam nunc est communis doctrina. Ita Socus, Navarr. aliique communiter, quos citat, sequiturque Less. lib. 2. cap. 21. dub. 2. contra Caiet. 23. q. 73. art. 2. & in summa, v. Detractio, contra quem etiam agit Barthol. à S. Fausto in specul. Conf. d. 21. q. 5. quia sicut quis facultates suas per se sine mortali dispergere valet, ita suam famam, cuius est pari modo dominus.

2. Dixi (per se) nam aliter peccabit; Primò, si infamia redundat in alios, puta filios, familiam, Religionem; Secundò, si infamator se infamando, afferat irrationabiliter sibi periculum vitæ, vel mutilationis membrorum (horum enim non est dominus, & de quibus absolute disponere possit homo?) Tertiò, si inde oriatur aliqui notabile damnum, ut si se Prælati infamet, unde suos bene regere nequeat, an verò mortaliter peccet, contra charitatem tantum, an etiam contra iustitiam, vide apud citatos.

3. At si sine causa, se quis infamia notat; peccati venialiter certum sit, quia aliqua hæc est prodigalitas. Ita de Lug. tom. 1. de inf. d. 14. scilicet. 10. num. 156. Causæ autem hæc reducuntur ad tres. Prima est amor humilitatis discretæ, & prudentis. Secunda est necessitas vitandi sibi, vel aliis tormenta, vel damna gravia. Tertia utilitas, quæ acquiratur bonum aliquod notabile sibi, vel proximo: tunc enim charitatis motivum iustam reddit diffamationem.

4. Sunt tamen diligenter duo distinguenda: Potest enim se quis infamare, vel propalando peccatum suum verum, vel impingendo sibi peccatum falsum; Hoc difficilior est, illud sanè facilius.

5. Dices enim primò, ad evitanda tormenta gravia, immò, & levia, posse quemlibet occultum suum, quod commisit crimen manifestò proferre, etiamsi sit sibi mors imminens secutura. Ita Less. Salon. Clavis Reg. aliique apud Bonac. d. 2. de rest. q. 4. p. 10. num. 7. quibus adde Tol. aliisque citat. à de Lug. l. c. n. 174. contra Mol. aliisque ibid. cit. Ratio est, quia quilibet potest cum laude mori propter solus à se patratum morte dignum: & ex alia parte obligatio conservandæ famæ non est valde rigorosa, ut ex dictis patet.

6. Dico secundò: ad tormenta, damnâque gravia vitanda posse quemlibet sibi falsum grave crimen imponere, etiamsi mors sit sibi secutura: at non ad vitanda levia. Ita Barthol. S. Fausto, in specul. Conf. d. 21. quest. 6. n. 5. & 6. licet immemor sui dicti non posse sine mortali, dicat ibid. disput. 1. quest. 24. num. 14. Ratio prioris partis est, quia nemo tenetur cum tanto incommodo vitam sibi conservare, ut alibi dictum est. Ratio posterioris est, quia quilibet tenetur vitam custodire, quando non magna difficultate potest: at nunc potest tormenta levia sustinere, idè enim levia sunt, quia sustineri à te possunt, secus essent gravia. In priore dicto semper supponimus abesse periculum; cui infamator sui providere non difficulter poterit per equivocationem: idèque abesse damnum tertij, quod si fortè incurret, ut si idem infamet familiam, &c. providere etiam illi damno poterit, se statim retractando, ac publicè fatendo, tormentorum vi sibi crimen imposuisse. Verum, debet adesse spes eiusmodi retractationem profuturam, quæ regulariter non est, nunquam enim illi retractanti creditur à iudicibus.

7. Vtrum ad salvandum Patrem, vel Amicum possit quis sibi fingere crimen. falsum. Videntur laudati Doctores,

restituere famam, & satis sit. Si alia via non datur relaxandi alterius famam, nisi subdando instrumentum, & testes, & sumptus, nec sufficiens ratio se retractare; etiam ad id obligari communiter infamator, docet verior sententia. Ita Turr. Navar. Mol. aliique cum Diana ibid. ref. 29. liget Faber. Extraordinaria media non obligari contendat. Fabri sententia, apud eundem diligentissimum Dian. ibid. tunc solum est admittenda, quando hæc media extraordinaria notabile maius damnum afferunt infamanti, modo supra, §. 3. num. 2. dicto; nam ceterum ad alia media non afferentia, obligatur infamans, ut ibi videmus. An aliquando obligetur ignotus infamator? prodest, si id sit necessarium ad reddendam proximi famam: Sic communiter non obligari: Quia communiter relaxari potest proximi fama sine notitia personæ, quæ infamavit. Obligari tamen poterit in aliquibus casibus, quando aliter injustè infamati fama, relaxari nequit, nec ulla ex prædictis adest pro te exculpatio. Vide quæ pluribus Fagundes lib. 8. in Dec. cap. 13. a. num. 2. Quando restituenda est fama, cuius infamia sive propter temporis lapsum, sive propter aliud, debetur ad obliuionem sit data, maxime cavendum est, ne dum nomen oblitescere contendis, eius memoriam refices. Tunc ergo sufficit infamatum laudare de contraria virtute, idque cum ea dexteritate, ut audientes prudentius iudicent deponere injustam proximi diffamationem. Ita Caiet. & Rebell. quos citat, sequiturque Barth. S. Faust. d. 21. q. 69.

V. An Detractor restituere teneatur famam, non solum apud suos Auditores, certum est; sed etiam apud eos, apud quos idem auditores detraxerunt.

1. Hæc tria mihi sunt certa, unum incertum. Certum est mihi, primò, si crimen propalasti vitæ gravibus, communiter reputatis ut probis, qui prout debet à te credebantur aliis non revelaturos ea, quæ à te etiam injustè infamante accepissent, te non obligari ad restituendam famam coram his, non verò coram aliis, quibus ipsi propalavere. Ita Villalob. apud Dian. p. 3. r. 5. ref. 34. Ratio est, quia tunc per accidens est respectus tui, ipsorum revelatio, & eorumdem malitiæ imputanda.

2. Certum est secundò: Si idè his, vel etiam uni crimen proximi aperuisti, ut hi aliis patefacere, te obligari etiam coram aliis, quantum moraliter potes, famam proximi restituere. Ratio est, quia tunc ij fuerunt instrumentum tuum, tu verò causa principalis.

3. Certum tertio mihi videtur, si advertis, auditores tuos esse malos, & prævides facile coram aliis oblocutiones eas, quæ illis manifestas, te obligari etiam coram aliis famam restituere. Ratio est, quia tunc videris esse causa directæ eiusmodi oblocutionis, peccando non solum contra Charitatem, sed etiam contra Iustitiam: si quidem ponis ignem detractionis in manu eius, quem cetero moraliter vides paratum, ad incendendam bonam legem famæ alterius.

4. Iam verò incertum mihi est, an obliget restituere famam coram illis aliis, quando eosdem auditores meos ego non reputo probos, vel graves, sed nec reputo improbos, vel leves: ut item non reputo eos oblocutores, sed nec reputo non oblocutores. Id certe communiter in prædictis contingit, cum sapissimè à detractore non fiat animadvertio de bonitate, vel fidelitate suorum auditorum.

Doctores, de Lug. loco cit. num. 183. Less. l. c. n. 40. aliique ab his citati.

§. VII. De audiente detractorem.

1. **Q**ui primò audit, ut inducat, vel excite ad detrahendum (id, quod etiam solum interrogando fieri contingit) & secundò, qui audiendo, lætatur solum de detractone, ut infamia est proximi, licet non inducat, peccare mortaliter, nimis clarum est. Ita Navarr. Sor. Azor. aliique apud Bonac. de res. d. 3. q. 4. p. 11. à n. 1. illum quidem contra iustitiam, unde obligetur ad fœnæ restitutionem, hunc verò contra Charitatem, atque adeò sine eiusmodi obligatione. Peccat etiam contra Charitatem, qui faciliè potens impedire gravem detractorem non impedit: Charitas enim vult, ut damnum proximi avertamus, si faciliè possumus. Contra, qui, supposita detractone, sine ullo ipsius desiderio, lætatur non de ipsa infamia, sed de sola curiositate, vel nova cognitione factorum proximi, vel de eloquentia detractoris, valde probabile est, ex hoc præcisè, non peccare mortaliter. Ita iidem, & Dicast. l. 2. de inst. 1. 2. d. 12. p. 4. dub. 20. num. 345. Ratio est, quia tunc is non inducit, non desiderat, non infert aliquod damnum infamato, & ex illa parte solum lætatur de re, vel indifferenti, vel certe non prava, mortaliter. Semper intellige, modò excusetur ab impedienda detractone, de qua excusatione *mor. à n. 5.* quia secus censeretur ad illam detractorem inducere.

2. Dices: Si mera curiosa cognitio factorum proximi non est mortalis: ergo non peccarem ego mortaliter, si animo rem nullatenus aperiendi, velim crimen occultum v. g. adulterium Clerici, observare, ut de illo conscius sim: quæ tamen consequentia non videtur concedenda, quia quilibet habet ius, ne sua occulta crimina ab illis sciantur, & ne ipse apud alios infamaretur.

Respondeo cum Fagundez, in 8. Decal. præc. lib. 8. c. 3. num. 6. concedendo, me tunc non peccare saltem mortaliter, modò dicta observatio non sit ex odio, vel alio pravo moraliter sine. Id autem concedo ex eo capite, quia paulò antè diximus propalare crimen proximi uni, vel alteri, qui prudenter indicatur non esse revelaturus aliis, probabiliter non esse mortale: quare nec erit mortale eiusmodi Clerici adulterium fieri novum mihi, aliis illud non manifestatur.

3. Quoniam autem dictum est, peccari saltem contra Charitatem ab eo, qui audiendo detractorem, eam non impedit, si potest, difficultas emergit & quidem timoratis conscientis valde molesta: Quandonam iudicandum sit impedire eum posse, atque adeò peccare, si non impedit? Solet enim per sæpe contingere, ut aliquis inveniatur in convitiis aliquorum, qui graviter de aliis detrahunt, sed quia, præ verecundia, vel simili causa, illos non impedit, semper dubitat, an faciliè possit impedire, & consequenter an peccet?

4. Si solus unus, vel alter æque taciturni, essent præfentes, inde is non peccaret, quia nec peccaret detrahens ex modò dictis. At casus noster est: quando coram pluribus exhibetur detractio.

Respondeo, in hoc casu communiter te non peccare, nisi ad summum venialiter, raro mortaliter. Mortaliter peccabis (& quidem solum contra Charitatem, nisi sis Superior, vel alius, cui incumbat ex iustitia famam detracti d. fendere) in eo tantum casu, quo nulla adest excusatio, ex *mor.* dicendis. Venialiter dumtaxat peccabis, immò nec peccabis quidem interdum, quādo aliqua adest ex his excusationibus, quam iam subdò ex Soto, Navarr. Molin. Lessio, aliisque citatis à Bonac. de res. in par. d. 2. q. 4. p. ultim. & à Diana p. 2. tr. 17. resol. 24.

5. Prima est, quando detractio est levis.

6. Secunda, quando, licet sit gravis, sit tamen coram uno, vel altero prudenti, iuxta *superius* dicta.

7. Tertia, quando rationabiliter putas auditores fidem non habituros.

8. Quarta, quando advertis tuam resistentiam, seu

nonitionem non profuturam.

9. Quinta, quando non es moraliter certus oblationem in iustis, & de gratia crimine occulto oblationem.

10. Sexta, quando iudicatur detrahens habere causam detrahendi, puta, ut consilium petat, vel utiliter moneat, vel ut dolorem suum leniat, iuxta *superius*.

11. Septima, quando times verbera, vel contumeliam, vel graviter tuā intesest, te nec reputari defendendum.

12. Octava, quando ex rationabili verecundia, pusillanimitate, non audes resistere, & ex alia parte infamia proximi non est ita gravis, ut prudenti iudicio metur sub mortali impediendi cum tanta tua infamia. Hæc sunt causæ excusantes.

13. Cum ergo potes resistere, vel dictis, mortali infamamem, vel factis: ostendendo signa tristitiae, dendo à loco, sermonem aliò transferendo, & tanquam garris hæc præstare, quādo ab his præstatis minus prædictis excusationibus, favere tibi potest. Ex colligis, rarissime, quando est tibi superior, qui requirit, raro, quando est equalis, adest obligatio hæc facienda, quia raro aliqua ex his excusationibus intercurrit.

14. Porro, Quarta excusatio, quando, nimium timoris, tuam mortificationem minus profuturam, sic magis illustratur: est enim opere pretium aliquando potius taceas, quam obstitas detrahenti: idque propriius bonum infamati, non raro enim melius est, si siles permittendo detractorem usque ad finem, quam illam abruptendo: si non abruptes, tamen auditores cum illa cognitione confusa narrati ex criminis, quod fortasse non erat tante gravitatis, quā tam parit cognitio illa incompleta, & fortasse ab aliquo circumstantia sub finem narranda alleviabit crimen. Itaque sæpe uis venire solet, ut quia tu resistis, mortificatione detractor à tua reprehensione ostensus peccatum crimen inculcet. Denique id, quod detrahens oblationem facilius aliquando reparari postea poterit, oblatione detractio, incommodius enim audiens poterit narrare nis falsitatem insinuare.

15. Quinta verò excusatio, quæ omnium est potissima, & maxime communis ad excusandam privatas potius audientes detractorem, sic illustratur à Bonacina l. 2. c. 1. Ex dictis colligitur, privatas personas sapienti exco-mortalis non obstando detractio: tum quia sæpe non est fructus, tum quia audiens non debet in dubio præsumere quentem malum, nisi habeat sufficientes coniecturas in contrarium, & cum ipse nescias, an delictum, quod ab illa narratur, sit publicum, vel occultum: & vitium iusto narrare non peccat non obstando narrationi, fieri enim potest, infæ narretur, & consequenter faciat iniuriam narrando obstando, ac si corripere de peccato, quod nescis esse peccatum. Hæc Bonacina. Sed quid, si dubitet de iustitia narrationis? Respondeo, neque posse corripere, quia in dubio quilibet est præsumendus bonus, ut dixi *superius* Decal. cap. 3. §. 7. verbi. Detractio, quem locum citat recolere, multum enim facit ad hoc argumentum.

16. Octava denique excusatio, maxime pro timoratis, & scrupulosi, sic explicatius proponitur à de Lug. de iust. t. 1. d. 14. l. c. 8. n. 129. Quandonam proci-dum tale sit, ac tantum, ut debeas propriam correctionem contemnere, pendet ex variis circumstantiis, & maxime gravitate damni, gravitate tui ruboris, &c. Quod in scrupulosi latius multo interpretandum communiter est, quia ipsi ex hac obligatione impediendi detractorem, longe propius derivimur subeunt, quam alij. Tum quia proprii scrupulosi nesciunt in praxi discernere casus, in quibus debet obligationem impediendi ab iis, in quibus non habent, & que adeo imponunt sibi gravissimum onus, nempe proci-di impedire, quoties conscientia scrupulosa arguit ad impediendum. Tum quia, etiam quando vera est talis obligatio pro aliis, ipsi tamen, cum scrupulosi existimant, & tamur id facere ex scrupulo, & facilius despicimus, &

magis ruborem & molestiam subire. Quare
injuriam tenentur sub mortali, ad consulendum famam
perire cum tanto suo incommodo, & ingloria. Hæc ille
respondet.

VIII. De laedente honorem alterius, ejusque restitutione.

Obligatio restitutionis honoris adeo est affinis
propter restitutionem famæ, ut hic merito fuerit
adducenda. Honor, qui ex S. Thoma 2. 2. q. 103. art. 1. ad
restitutionem quoddam excellentiæ alterius, quæ tribus
modis soler modis, & quidem ex genere suo, (nisi excusetur
per materiam, vel indeliberatio) mortaliter. Primum, per
contumeliam verbis, vel signis illatam, sive absenti, quod
vocatur contumelia, sive præfenti, quod vocatur imprope-
rium. Utrumque enim honorem alterius imminuit, icet
gravis per se patet, improprium. Et quidem si ex in-
tentione laedendi honorem, erit contumelia formalis, si
autem ex hac intentione, sed fiat tamen id, quod honorem
laedit, erit contumelia materialis, irrisio, illusio,
salsitatio, maledictio, quando laeditur honorem, parum
inter se differunt, & huc pertinent. Secundò laeditur ho-
nor per injuriam corporalem, ut percussio, baculo, im-
pingendo alapam, abscindendo aures, &c. tunc enim præ-
ter laedendum corpus, laeditur & honor, cum per illa tra-
deretur quis ut latro, ut infamis, &c. Tertiò laeditur item
honor fraudem vel inducendo illas ad stuprum,
adulterium, vel simile crimen.

Però de stupro, adulterio, & similibus diximus
factis in præcepto sexto sup. l. 7. De injuria corporali, qua-
tens laedit corpus, diximus in præcepto quinto sup. l. 6.
De laesione per contumeliam sive verbis, sive factis plura
dicuntur in Opus de Confessione, lib. 2. c. 9. §. 1. & locis ibi.
Cicero ratione scilicet contumeliæ unico contextu, vel
in multis jactis, sunt unum peccatum, & quo modo dif-
ferant, si jactantur contra parentes, consanguineos, &c. &
alia non dissimilia. Unum igitur, aut alterum, quod ibi
pertractamus, hic subdamus.

1. Omnes injuriæ contra famam, sunt ejusdem spe-
ciei moralis, unde non differunt, quantum ex hoc capite,
distinguitur contra honorem.

2. Dixi quantum ex hoc capite, nam aliunde potest
adungi alia species culpe: Si enim prævides magnam
commotionem ad vindictam in eo, quem illudis, addes
peccatum scandalum: si irrides aliquem; quia actum
Christiane virtutis exercuit, peccas etiam contra Reli-

gionem: si illudas Patrem, vel Deum, eris etiam impius, &
blasphemus: si contumeliam facis occidendo, mutilan-
do, virginem deflorando, consanguineam prostituendo,
eris ultra contumeliam, peccatum homicidii, stupri, in-
cestus, &c.

3. Quoniam verò certum est, deberi omnino resti-
tutionem honoris ablatis, seu (ne fiat calumnia in modo
loquendi) deberi satisfactionem illi, cujus honor per in-
juriam laesus est: inquiri solet, qua ratione est restituen-
dus sit, præcisequendo à dandis temporalibus, quæ fortè
ex contumelia directe, & per se subsecuta sunt, Hæc
enim in bonis similibus temporalibus, esse restituenda,
nullus dubitat.

Respondendo, cum hæc restitutio non sit nisi satisfactio
quoddamquam debet recipere laesus, illa satis erit, &
requiritur ex Less. Bon. loco mox cit. & passim, quæ se-
cundum gravitatem injuriæ, dignitatem personæ satisfaci-
entis, consuetudinem Patriæ, & alias circumstantias
occurrentes judicatur à prudenti sufficere. Aliquando (ut
in contumeliis non magni momenti, & in contortis à
Superiore) sufficit amica salutatio, vel loci honorifici
concessio: aliquando necessaria erit invitatio ad men-
sam, aliquando laudatio apud eos, coram quibus laesus
fuit honor, &c.

6. Potissima, & sufficiens, saltem ante sententiam lu-
dicis, etiam pro gravissimis offensis, humilis petitio ve-
niæ, privata, vel publica juxta conditiones privaræ, vel
publicæ culpæ, nec necessariò addenda est genuflexio,
quia hæc nimis excedens satisfactio est.

7. Mera familiaritas, seu familiaris consuetudo cum eo,
cum quo familiariter agere solebas, nisi addantur alia ar-
dioris familiaritatis signa, non sufficit ad satisfaciendum
honoris laeso: quia communis illa, & consueta familiari-
tas exhibetur à laeso, ob vitandum scandalum, ob decli-
nandas majores inimicitias, ob consuetum modum vi-
vendi, non verò ad injuriam resarciendam.

8. Denique Superiorem, & Virum nobilem non obli-
go ad petendam dictam veniam ab inferiore vel plebeio,
quia poterit alia æqualis satisfactio, per alia signa æqui-
valentia his dari: quam æqualem satisfactionem non
semper possunt pares in se, vel inferior respectu Super-
ioris; nam propterea pro his veniæ petitio interdum
merito superaddenda est. Aliqua alia minutiora lege
apud Less. lib. 2. c. 11. dub. 37. Bonac. de rest. in part. d. 2. q. 5.
& alios.

FINIS LIBRI NONI.

Laus Deo, Beatissima Virgini, ac Beato Aloysio.

LIBER DECIMUS.

IN DECALOGVM.

Non concupisces Vxorem Proximi tui.

& Non concupisces Rem Proximi tui.

CAPUT PRIMUM.

Transmittuntur quadam scitu necessaria de cogita-
tionibus, & imaginationibus objecti mali.

PERA præteritum hoc initio est, talem cognitio-
nem afferre operationum intellectus, voluntatis,

(quæ etiam appellatur appetitus rationalis) Potentiæ
imaginativæ, (quæ item vocatur phantasia,) & appetitus
sensitivi. Has duas posteriores potentias communes ha-
bemus cum brutis: illæ priores propriæ sunt hominis,
ut animal rationale est.

Jam verò circa copulam turpem (ut hoc frequentiori
exemplo utar) quatuor hominis prædictæ potentiæ ver-
tari possunt hoc modo.

2. Primò,